

УДК 371.13:7.071.4

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/23.166148>

Павло ГАМОЛІН,

orcid.org/0000-0003-4441-0477

аспірант кафедри педагогіки та психології

Університету імені Альфреда Нобеля

(Дніпро, Україна) gamolin.art@gmail.com

ПОЛІХУДОЖНІЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ДО РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва до роботи в закладах позашкільної освіти з позиції поліхудожнього підходу. Автором розкрито основні вимоги до сучасного вчителя образотворчого мистецтва, сформульовано сутність поняття «професійно-педагогічна компетентність» учителя образотворчого мистецтва, здійснено теоретичний аналіз ідеї поліхудожнього підходу в педагогічній науці, визначено та обґрунтовано поліхудожній потенціал різних видів мистецтва, доведено перспективність поліхудожнього підходу в процесі фахової підготовки.

Ключові слова: майбутній викладач, образотворче мистецтво, підготовка, заклади позашкільної освіти, поліхудожній підхід.

Pavlo GAMOLIN,

orcid.org/0000-0003-4441-0477

Graduate Student of Department of Pedagogics and Psychology

Alfred Nobel University

(Dnipro, Ukraine) gamolin.art@gmail.com

POLYART APPROACH IN TRAINING OF FUTURE TEACHERS THE FINE ARTS TO WORK IN INSTITUTIONS OF OUT-OF-SCHOOL EDUCATION

The professional and pedagogical competence of the art teacher represents readiness for effective implementation of art education, forming of the valuable relation to a pedagogical profession, psychology and pedagogical and subject knowledge, professional abilities, experience of art mastering of reality.

Article is devoted to a problem of training of future art teachers for work in institutions of out-of-school education from a position of polycultural approach. The author opened the main requirements to the modern art teacher in the conditions of modern society; are analyzed an entity of the concept "professional and pedagogical competence" of the art teacher; the theoretical analysis of the idea of polyart approach in pedagogical science is carried out; the prospects of polyart approach in the course of vocational training are proved.

Are defined and proved polyart the potential of different types of art, provides: using synthesis of different types of arts in institutions of additional education; forming of complete cultural and professional outlook on the basis of unity of art, scientific and philosophical knowledge of the world; acquisitions of experience of art comprehension of reality that, in turn, promotes forming at future teacher of art of similar experience in the pupils, development of feeling of harmony and creative personal development.

The main conditions of forming of profesino-pedagogical competence at future art teachers are opened: creation of educational process on the basis of polyart approach, using different types of art in the course of studying by future teachers of disciplines of the professional block; creation polyart the educational environment in which the fine arts are a subject and space basis.

It is accented that training of future art teachers on the basis of polyart approach should be carried out on three by the interconnected and complementary vectors: cognitive, methodical and procedural.

Key words: future teacher, fine arts, preparation, establishment of out-of-school education, polyart approach.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції в розвитку суспільства, динамічний розвиток закладів освіти та закладів професійної освіти визначають зміни в змісті та наповненні навчання, його меті та завданнях.

З пріоритетних завдань закладу вищої освіти постає необхідність підвищення якості професій-

ної підготовки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва.

Прогресивність сучасних інформаційних, політичних та соціокультурних перетворень в українському суспільстві суттєво змінює статус особистості в ньому та методи професійної підготовки майбутніх викладачів. У цих умовах для

підтримки конкурентоздатності на ринку освітніх послуг викладачеві необхідно мати такі професійно необхідні якості, як активність, ініціативність, гнучкість мислення, здатність до креативного мислення та нестандартних рішень.

Відповідно, високі вимоги, що висуваються до викладача образотворчого мистецтва сучасною системою позашкільної освіти, зумовлені тенденцією динамічного зростання багатоманітності засобів та методів педагогічної діяльності.

Викладач образотворчого мистецтва має поєднувати в собі риси художника і педагога, який володіє широкими можливостями художньо-образотворчих засобів та професійних компетенцій для успішної реалізації творчих та педагогічних аспектів керівництва можливими видами діяльності учнів в умовах закладу позашкільної освіти.

Аналіз досліджень. До питання теоретико-методичних особливостей художньої освіти зверталися такі науковці, як С. Коновець, М. Лещенко, О. Музика, Л. Масол, С. Соломаха, Г. Сотська, Г. Шевченко, Б. Юсов тощо.

Проблему взаємодії окремих видів мистецтв розглядали Є. Квятковський, Г. Падалка, Л. Масол, Н. Миропольська та інші дослідники.

Різноманітні аспекти підготовки майбутніх учителів до організації позакласної роботи висвітлено у дослідженнях О. Голіка, Л. Заремби, І. Казанжи, Б. Нестеровича, Н. Савченко та інших.

Дослідження професійної підготовки майбутніх учителів до реалізації поліхудожнього виховання учнів стали результатом наукових розвідок О. Боблієнко, О. Бузової, О. Соколової, Т. Рейзенкінд та інших науковців.

Однак питання підготовки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва до роботи в закладах позашкільної освіти в педагогічній науці нині залишається малодослідженим.

Мета статті – визначити основні проблеми підготовки сучасного вчителя образотворчого мистецтва, здійснити теоретичний аналіз ідеї поліхудожнього підходу в педагогічній науці, визначити потенціал та перспективність поліхудожнього підходу у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Ідея поліхудожнього підходу в педагогічній науці виникла ще в 20–30 рр. ХХ ст. Актуальність та популярність цього феномена зростає, оскільки нині висуваються нові вимоги до використання інтегрованого підходу, що пов'язано з особливостями сучасної культури, та передбачено взаємодією різних видів мистецтв, поліхудожніх технологій в освітньому процесі.

Процеси модернізації в освітній сфері зумо-

вили кардинальну зміну вимог до випускників закладів вищої освіти, їхньої професійної підготовки, результатом якої має бути сформована компетентність у сфері майбутньої педагогічної діяльності. Не винятком є й підготовка майбутніх викладачів образотворчого мистецтва до роботи в закладах позашкільної освіти, результатом якої є професійно-педагогічна компетентність.

Професійно-педагогічна компетентність учителя образотворчого мистецтва являє собою готовність до ефективного здійснення художньої освіти, формування ціннісного ставлення до педагогічної професії, психолого-педагогічних та предметних знань, професійних умінь, досвіду художнього освоєння дійсності.

З огляду на зазначені вище аспекти, вбачаємо за доцільне розглянути ідею поліхудожнього підходу, який, на наш погляд, є ефективним шляхом формування компетентного, конкурентоспроможного фахівця, оскільки синтезує в собі сукупність знань, умінь, навичок у різних сферах мистецтва, що, своєю чергою, є високим потенціалом у підготовці всебічно розвиненої, креативної, багатогранної особистості викладача.

Синтез наукових знань відбивається у сфері професійної освіти майбутнього викладача образотворчого мистецтва, по-перше, як інтегрований фундамент закономірностей історичних, культурологічних, педагогічних систем єдиної концептуальної методології пізнання, по-друге, як компетентнісний підхід, який полягає в специфіці різних сфер пізнання, по-третє, як професійно-орієнтований підхід до викладання образотворчого мистецтва, по-четверте, як інтеграційні процеси, що становлять єдність художньо-образних засобів образотворчого мистецтва через науку і мистецтво загалом.

Переконані, що формування професійно-педагогічної компетентності у майбутніх викладачів образотворчого мистецтва буде ефективним за умови реалізації в процесі фахової підготовки таких умов:

– по-перше, освітній процес у закладі вищої освіти має бути побудований на основі поліхудожнього підходу, що забезпечить формування у майбутніх викладачів образотворчого мистецтва полікультурних компетенцій;

– по-друге, послугування різними видами мистецтва у процесі вивчення майбутніми викладачами дисциплін професійного блоку;

– по-третє, створення поліхудожнього освітнього середовища, в якому образотворче мистецтво є предметно-просторовою основою.

Ідею взаємоінтеграції мистецтв у дослідженнях висвітлювали такі науковці, як П. Блонський,

М. Леонтович, С. Шацький, Б. Яворський та інші.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що походження ідеї поліхудожнього підходу пов'язане, насамперед, із синкретизмом (синтез, злиття), що виявляється в нероздільному злитті всіх видів художнього прояву.

Варто зазначити, що художня культура – поняття складне й багатомірне, тому до кінця ХХ ст. необхідність інтегрованого підходу щодо вивчення цього феномена, взаємодія різних видів мистецтва стали набувати особливої актуальності.

Погоджуємося з думкою видатного педагога П. Блонського, який зазначав, що уроки поезії, музики, малювання як ізольовані естетичні заняття мають украй мало педагогічної цінності, акцентуючи на тому, що це уроки відірваного від життя мистецтва (Блонский, 1979: 81).

Продовженням ідеї інтеграції різних видів мистецтв стали погляди Б. Юсова (Юсов, 2004), який почав говорити про ідею поліхудожнього підходу, сутність якої полягає в інтегрованій взаємодії різних форм та видів художньої діяльності та художньої творчості.

Потенціал та перспективність поліхудожнього підходу у процесі фахової підготовки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва вбачаємо у таких постулатах: послугування синтезом різних видів мистецтв у закладах позашкільної освіти сприяє формуванню емоційно-ціннісного ставлення до явищ оточуючої дійсності та до творів мистецтва зокрема, формуванню цілісного культурно-професійного світогляду на основі єдності художнього, наукового та філософського пізнання світу; набуття досвіду художнього осягнення дійсності, що, своєю чергою, сприяє формуванню у майбутнього викладача мистецтва аналогічного досвіду у своїх вихованців, розвитку почуття гармонії і творчого розвитку особистості (рис. 1).

Дослідниця Л. Масол поліхудожній підхід тлумачить як якісно новий рівень педагогіки, наголошуючи на недостатності простого взаємного ілюстрування й підкріплення цього виду мистецтва прикладами з інших галузей (Масол, 2003: 60).

У зв'язку із вищезазначеним постає необхідна умова професійної підготовки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва – випускник має стати висококваліфікованим, конкурентоспроможним фахів-

цем із високим рівнем процесуальної мотивації, що сприятиме ефективному здійсненню професійних завдань та реалізації творчого потенціалу.

Досліджуючи основні напрями формування поліхудожньої компетентності майбутніх викладачів мистецтва, Г. Ермоленко визначає поліхудожню компетентність майбутнього викладача мистецтва як професійну інтегративну якість особистості, що включає комплекс знань про взаємодію мистецтв, інтегрованих програм, умінь переносити художній образ в іншу модальність, досвід поліхудожньої проектної діяльності, яка інтегрується через зіставлення художніх ідей, образів, явищ, предметів, сюжету, виразально-зображувальних засобів у когнітивному, ціннісно-мотиваційному, операційно-діяльнісному та особистісно-творчому компонентах (Ермоленко, 2008).

Науковець Н. Шишляннікова (Юсов, 2004) поліхудожній підхід в умовах фахової підготовки у закладах вищої освіти розглядає як синтез таких видів мистецтв, як музика, живопис, поезія. Авторка акцентує на складних філософських проблемах взаємозв'язку і взаємодії різних видів мистецтв у процесі підготовки майбутнього викладача образотворчого мистецтва.

Сучасна дослідниця О. Бараболя методичну компетентність викладача образотворчого мистецтва розглядає як психолого-педагогічну проблему та обов'язковий компонент професійної підготовки, в зміст якої вона вкладає володіння різними методами навчання, методичними прийомами, рівень загальнодидактичної, художньої та методичної підготовки до організації навчально-виховного процесу (Бараболя, 2008).

Поліхудожній підхід постає як система способів, в якій за допомогою різних напрямів художньої діяльності і засобів різних видів мистецтва відбувається вираження та відбиття психічної енергії, почуттів, емоцій особистості в художній творчості (рис. 2).

Варто зазначити, що поліхудожній підхід має

Рис. 1. Потенціал поліхудожнього підходу в процесі підготовки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва до роботи в закладах позашкільної освіти

Рис. 2. Взаємодія різних видів мистецтв у процесі реалізації поліхудожнього підходу

своєрідний оригінальний стиль у художній педагогіці, оскільки завдяки йому особистість стає суб'єктом культурологічних процесів.

Підготовка майбутніх викладачів образотворчого мистецтва на основі поліхудожнього підходу, за нашим переконанням, має здійснюватися за трьома взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими векторами: когнітивним, методичним та процесуальним.

Когнітивний аспект підготовки має бути спрямований на формування процесуальної мотивації та формування теоретичної бази, що полягає в оволодінні системою психолого-педагогічних, художніх та проектних знань, озброєнні студентів загальнопрофесійними знаннями, оволодінні теорією та методикою викладання образотворчого мистецтва, формуванні знань у галузі світової художньої культури.

Забезпечення реалізації зазначеного аспекту можливе в процесі вивчення дисциплін «Історія образотворчого мистецтва», «Методика викладання образотворчого мистецтва», «Психологія»,

навчально-виховної роботи у період проходження педагогічної практики, розробку планів-конспектів уроків та позакласних заходів задля використання в майбутній професійній діяльності, залучення студентів у творчу позааудиторну діяльність поліхудожнього спрямування.

Висновки. Таким чином, багатовекторність художньої ідентифікації найбільш ґрунтовно проявляється в умовах поліхудожнього освітнього середовища. Взаємодія різних видів мистецтв, що використовуються для впливу на особистість, являє собою взаємне доторкання і вплив різних видів мистецтва, що виявляється у підпорядкуванні загальним закономірностям, можливостям у певних умовах використання засобів одного виду мистецтва у процесі освоєння інших. Зазначені висновки варто використовувати під час складання робочих програм, навчальних планів підготовки майбутніх викладачів образотворчого мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бараболя О. І. Методична компетентність учителя образотворчого мистецтва як психолого-педагогічна проблема. *Актуальні питання художньої освіти у вищій школі*. Київ, 2008. С. 135–139.
2. Блонский П. Избранные психологические сочинения в 2-х т. Т. 1 / Под ред. А. Петровского. Москва : Педагогика, 1979. 304 с.
3. Ермоленко Г. Ю. Основные направления формирования полихудожественной компетентности будущих учителей искусства. *Синтез в русской и мировой художественной культуре* : материалы VIII науч.-практ. конф. г. Москва, 2008 г. Ярославль : Изд-во «Литера», 2008. С. 45–51.
4. Масол Л. М. Інтеграція в системі шкільної мистецької освіти і поліхудожня підготовка вчителів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Вип. 4. Київ : Наук. світ, 2003. С. 7–15.
5. Шишлянникова Н. П. Полихудожественная подготовка будущего педагога-музыканта к работе в школе. *Вестник Полоцкого государственного университета. Сер. Е, Педагогические науки*. 2013. № 15. С. 21–26.
6. Юсов Б. П. Взаимосвязь культурогенных факторов в формировании современного художественного мышления учителя образовательной области «Искусство». Москва : «Спутник», 2004.

REFERENCES

1. Barabolia O. I. Metodychna kompetentnist uchytelia obrazotvorchoho mystetstva yak psykholoho-pedahohichna problema [Methodical competence of the teacher of fine arts as a psychological and pedagogical problem]. *Aktualni pytannia khudozhnoi osvity u vyshchii shkoli [Topical issues of artistic education in high school]*. Kyiv, 2008. Pp. 135–139 (In Ukrainian).
2. Blonskii P. *Izbrannye psikhologicheskie sochineniia v 20-kh t. [Selected psychological essays in 2 vol.]* / A. Petrovskii (Ed.). Moskva, Pedagogika Publ. 1979. Vol. 1. 304 p. (In Russian).
3. Ermolenko H. Yu. Osnovnye napravleniia formirovaniia polikhudozhestvennoi kompetentnosti budushchikh uchitelei iskusstva [The main directions of the formation of poly-artistic competence of future art teachers]. *Sintez v russkoi i mirovoi khudozhestvennoi kulture [Synthesis in Russian and world artistic culture]*. Yaroslavl, Litera Publ. 2008. Pp. 45–51. (In Russian).
4. Masol L. M. Intehratsiia v systemi shkilnoi mystetskoii osvity i polikhudozhnia pidhotovka vchyteliv [Integration in the system of school art education and poly-arts teacher training]. *Psykholoho-pedahohichni problemy silskoi shkoly [Psychological-pedagogical problems of rural school]*. Kyiv, Naukovyi svit Publ. 2003. Issue 4. Pp. 7–15. (In Ukrainian).
5. Shyshliannikova N. P. Polikhudozhstvennaia podhotovka budushcheho pedahoha-muzykanta k rabote v shkole [Polyart preparation of the future teacher-musician to work in school]. *Vestnik Polotskoho hosudaestvennogo universiteta. Pedahohicheskie nauki [Bulletin of Polotsk State University. Pedagogical sciences]*. 2013. No. 15. Pp. 21–26 (In Russian).
6. Yusov B. P. (2004). Vzaimosviaz kulturohennykh faktorov v formirovanii sovremennoho khudozhestvennogo myshleniia uchytelia obrazovatelnoi oblasti “Iskusstvo” [The relationship of cultural factors in the formation of modern artistic thinking of the teacher of the educational field “Art”]. Moskva, Sputnik Publ. (In Russian).